

Ontwikkelingen bij de Oeverzwaluwen in 2008

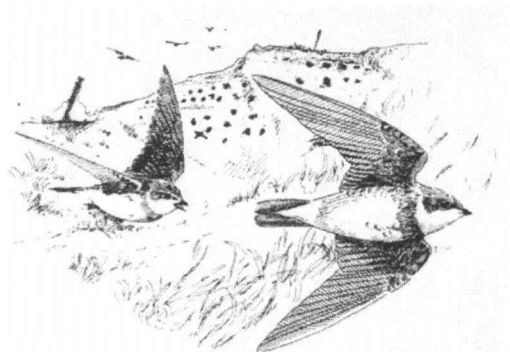
Dick A. Jonkers

Keer op keer blijkt dat niet alleen de aantallen in jarenlang achtereen bewoonde kolonies sterk kunnen wisselen. Bij gunstige vestigingomstandigheden vestigen de Oeverzwaluwen zich ook in gebieden waar zij nooit eerder zijn gevonden. De grootte van de nieuwe vestigingen wordt bepaald door de lengte aan broedgelegenheid .

Bezette kolonies in het onderzoeksgebied

2008 was een vreemd jaar. In sommige kolonies vonden gedurende het seizoen nog steeds uitbreidingen van de kolonies plaats of er verlieten broedparen na het eerste legsel voor een deel de kolonies. Daarnaast waren er enkele nieuwe vestigingen. Al met al was het vergeleken met 2007 een veel beter jaar, wat grotendeels veroorzaakt wordt door een grote kolonie in het Eemmeer. Totaal hebben er in 2008 620 paren Oeverzwaluwen in het werkgebied van de Vogelwerkgroep gebroed (Figuur 1).

De meest westelijke vestiging vond dit jaar plaats aan De Kwakel in Kortenhoef op een perceel dat klaar lag om bebouwd te worden. Op 22 juni hadden zich 5 paren gevestigd; tijdens een controle op 5 augustus was dit aantal uitgegroeid tot 11 paren. In de herstelde wand bij de Oostdijk waren graafsporen van 13 paren, maar er kwamen uiteindelijk 4 tot broeden. De Melkmeent bij de Hilversumse Bovenmeent herbergde een grondhoop, waarin 9 paren gingen broeden. Deze hadden zich al in de loop van april gevestigd. In de derde decade van mei bleek, dat er werkzaamheden waren uitgevoerd, waardoor de nesten verdwenen. Er is wel gebroed, maar er vlogen geen jongen uit. De wand op de golfbaan in Naarden was dit jaar goed voor 61 broedparen. Dit resultaat kon worden bereikt door niet alleen voor het broedseizoen, maar ook een keer tijdens de broedtijd opschietende begroeiing uit en voor de wand te verwijderen. In een van de hollen had zich een paartje Koolmezen gevestigd! In de Zanderij Crailo zijn 40 paren tot broeden gekomen. Op 1 april vlogen de eerste Oeverzwaluwen al rond de broedwanden in de Groeve Oostermeent. Een vroege aankomst is ook geconstateerd bij het Twiske (Zaandam), waar op 6 april Oeverzwaluwen zijn gesignaleerd (Staats 2008). Eind mei waren er 25 bewoonde

nestgaten in de groeve. Op 20 juni waren dat er totaal 66. Inmiddels waren de eerste broedsels al uitgevlogen en waren er niet veel Oeverzwaluwen meer aanwezig. Vanaf half juni waren ook in het Twiske de activiteiten al sterk afgenomen. Van de 32 eerste legsels in deze wand waren er nog maximaal 13 waarbij activiteiten werden bespeurd (Staats 2008).

Een verrassende ontwikkeling was de stichting van een nieuwe kolonie in het Eemmeer bij de Stichtse Brug. Voor de aanleg van een baggerdepot werd daar vanaf de brug een lage zanddijk in de richting van het Visdieveneiland aangelegd. Binnen de kortst mogelijke tijd hadden de Oeverzwaluwen deze potentiële nestlocatie ontdekt. Het gevolg hiervan was dat Staatsbosbeheer de werkzaamheden voor de aanleg liet stopzetten. Begin juni zijn circa 250 nesten geteld; op 18 juni waren dit er al 378. Groot was de verrassing was dat er daarna nog steeds nieuwe nesten bijkwamen. Bij een vaartocht op 1 augustus bleken er 458 aanwezig te zijn! Hiermee zal deze kolonie zich waarschijnlijk in de top-tien van de grootste Nederlandse kolonies hebben bevonden. In 2006 waren tien kolonies met meer dan 360 nesten, waarvan slechts vier kolonies die boven dit aantal uitkwamen (Van Dijk *et al.* 2008). Helaas zullen er waarschijnlijk na de voltooiing van de dijk geen

broedmogelijkheden meer overblijven. Als al laatste de wand van het Raboes in de Maatpolder Buitendijks bij Eemnes. De teleurstelling was groot, toen op 29 mei werd geconstateerd, dat er maar twee broedparen voorkwamen. Gelukkig veranderde de situatie,

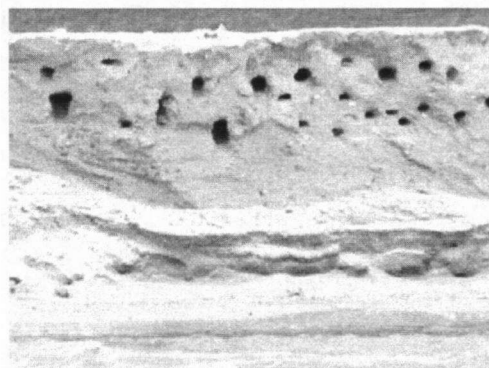
Locatie	Gemeente	Aantal nesten		Vestigings- plaats
		2008	2007	
De Kwakel	Kortenhoef	11	0	grondstort
Oostdijk	Naarden	4	0	kunswand
Golfbaan	Naarden	61	0	zandwand
Zanderij				
Crailo	Hilversum	43	0	zandwand
Groeve				
Oostermeent	Blaricum	66	85	zandwand
Eemmeer	Blaricum	458	0	zandwand
Raboes	Eemnes	47	55	kleiwand
Totaal		620	263	

Figuur 1. Oeverzwaluwenkolonies tussen Vecht en Eem in 2008.

Onderhoud een aanleg van wanden

In overleg met Natuurmonumenten is dit jaar het onderhoud aan de zuidzijde van wand bij de Gooiboog in de Nieuwe Keverdijksche Polder stopgezet. In plaats daarvan is als proef aan de noordzijde van de bult grond een wand afgestoken. Ook deze poging leverde geen vestigingen op, omdat ook hier de begroeiing binnen de kortst mogelijke tijd opschoot en een belemmering vormde. Het idee om hier een kolonie te krijgen is nu verlaten. In plaats hiervan wordt nu gedacht aan een wand op de Hilversumse Bovenmeent. De wand aan de A1/A6 was dit jaar onbewoond omdat er geen nestelmogelijkheden waren door het niet plegen van onderhoud. Er zijn bij Rijkswaterstaat plannen om een kunswand aan te leggen van het model Bunschoten, waarvoor minimaal onderhoud hoeft te worden uitgevoerd. De realisatie moet wachten tot de financiering rond is. Er is nog geen zicht op wanneer dit het geval is. Ondanks het met hulp van een kraanmachinist al voor het broedseizoen vrij maken van begroeiing van de wand van Staatsbosbeheer op de Naardermeent, vonden er geen vestigingen plaats. Wel zwermde er in april en begin mei Oeverzwaluwen rond, maar de opnieuw opgeschoten begroeiing van kruiden en opslaan van wilgen maakten vestigingen onmogelijk. De kunswand bij de Oostdijk, die geheel was overgroeid en waarvan het voorland was dichtgegroeid met hoge kruiden, is door een werkploeg van

want op 12 juni waren dat er al 41. Uiteindelijk hebben er 47 paren gebroed. Een leuke bijkomstigheid was dat in dezelfde wand, net als in 2007 weer een IJsvogel genesteld heeft en in een oude stalen pijp een Holenduif (Jonkers 2008b).

Deel oeverzwaluwkolonie Eemmeer

Foto: Dick Jonkers

Landschap Noord-Holland o.l.v. Jelle Harder weer geschikt gemaakt.

Evenals in 2007 is de wand van de golfbaan in Naarden onbewoond gebleven. De wand was nog goed, zodat er geen onderhoud hoefde te worden gepleegd.

Regulier onderhoud werd gepleegd aan de wanden van de Golfbaan Naarden, Zanderij Crailo, Groeve Oostermeent en het Raboes. Er is samen met Jelle Harder gezocht naar mogelijkheden voor compensatie van de nu volledig overwoekerde de wand aan de rand het Vierde Kwadrant in Huizen (zie ook Jonkers 2008a). Dit leverde enkele mogelijke locaties op. Hierover is al overleg geweest met de gemeente Huizen, maar er is nog geen beslissing genomen over de plaats van een wand en de tijd van realisatie.

Ringonderzoek

Met ingang van 2008 is het ringonderzoek aan Oeverzwaluwen ondergebracht in een Retrapping Adults for Survival (RAS)-project. Het is een ringproject van het Vogeltrekstation in Heteren, dat is gestart in 1998. Het doel ervan is om gegevens van terugvangsten te verzamelen, die het mogelijk maken om de overlevingskansen van een reeks van vogels te volgen in verschillende broedgebieden. Het ringwerk vindt uitsluitend plaats gedurende het broedseizoen. Terugvangsten van vogels, die in vorige jaren zijn geringd, kunnen worden gebruikt om de overlevingskansen te berekenen. Een hoge graad van plaatstrouw bij broedende

volwassen vogels maakt het vergaren van ring- en terugvangstgegevens tot een efficiënt middel om de overlevingskansen te meten en te volgen. Eerdere ring- en terugvangststudies hebben duidelijk aangetoond dat veranderingen in de populaties van veel trans-Sahara trekvogels veroorzaakt worden door problemen in de Afrikaanse winterkwartieren. Oeverzwaluwen behoren tot de soorten die daar verblijven.

In verband met het bovenstaande wordt geprobeerd in zoveel mogelijk locaties jaarlijks Oeverzwaluwen te ringen en terug te vangen. Behalve in kolonies in het Gooi is daarbuiten

gevangen bij de Ooievaarsplassen in Flevoland, Rijswijk (Gld.) en bij Vinkeveen. In die drie kolonies zijn 452 Oeverzwaluwen geringd en 26 exemplaren die eerder waren geringd teruggevangen. Bij de kolonies in het werkgebied van Vogelwerkgroep zijn 201 exemplaren van een ring voorzien en zijn 18 door ons eerder geringde exemplaren teruggevangen (Figuur 2). Het was verleidelijk om bij de grote kolonie in het Eemmeer te gaan vangen. Bij deze kolonie bestond echter gevaar voor instorten bij betreding. Omdat het belang van de vogels altijd voorop staat, is afgezien van het ringen bij deze locatie.

Datum	Plaats	Nieuw geringde exemplaren	Terugvangsten van eerder geringde exemplaren	Terugvangsten van door anderen elders geringde exemplaren
16-06-08	Naarderbos	94	0	0
23-06-08	Zanderij Crailo	74	3	0
24-06-08	Groeve Oostermeent	24	4	1
30-06-08	Naarderbos	7	5	4
07-07-08	Zanderij Crailo	2	6	0

Figuur 2. Vanggegevens van Oeverzwaluwen in kolonies van Oeverzwaluwen tussen Vecht en Eem.

De terugmeldingen van door ons eerder geringde exemplaren zijn dit jaar gemeld uit Flevoland en Burgum (Fr.).

Vergelijkingen met andere kolonies

Om een beeld te krijgen van andere kolonies in het land waartal jaren achtereenvolgend aan monitoring wordt gedaan, wordt hier een beeld geschetst van hoe de ontwikkelingen daar waren. De kunstwand in het Twiske bij Zaandam bevatte in 2008 32 broedparen; in 2007 waren dit er 59. Wel werd gemeld dat er 22 broedsels waren in zandhopen in de nieuwbouwwijk Saendelft en op een toekomstige industrieterrein bij Oostzaan. Hierdoor is het totaal op 75 gekomen (Staats 2008). De kolonie in Rijswijk (Gld) was bezet door 147 paren (2007-138). Die van de Ooievaarsplassen door 132 paren; in 2007 waren dit er 83. In de wand in Bunschoten nestelden slechts 62 paren. De oorzaak van dit lage aantal is het drijfnatte zand van de wand (mededeling Wim

Smeets). Dichter bij huis was er in het zandlichaam voor de te verbreden A2 bij Vinkeveen op 1½ km van de onderzoeksgrens van de Vogelwerkgroep een kolonie die 112 bewoonde nestgangen bevatte. In verband hiermee zijn de werkzaamheden in het deel van het zandlichaam waar de kolonie huisde tijdens het broedseizoen stopgezet.

Dankwoord

Diverse personen, organisaties of groepen maakten het mogelijk dat de Oeverzwaluwen werden geteld, konden nestelen of onderzoek uitgevoerd. De hulp kwam van Daan Buitenhuis, Pascal Gijsen, Ap Grobbe, Roel Huizenga, Fred van Klaveren, Iris Martens, Engbert van Oort, Jan Roodhart (Natuurmonumenten), Pieter Schut, Adrie Vermeule, vrijwilligers Goois Natuurreservaat (werkploeg Groeve Oostermeent) Jan Verkerke (Natuurmonumenten), Frank van de Weijer en Rein Zwaan (Staatsbosbeheer)

Geraadpleegde literatuur

- Van Dijk, A.J., A. Boele, F. Hustings, K. Koffijberg & C. Plate 2008. Broedvogels van Nederland in 2006. SOVON-monitoringrapport 2008/1:100.
- Jonkers, D.A. 2008a. Hoe het de Oeverzwaluwen in 2007 verging. *De Korhaan* 42(2): 69-71.
- Jonkers, D.A. 2008b. Broedvogels Maatpolder Buitendijks in 2008. Uitgave 171. Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken, Hilversum: 10.
- Staats E. 2008. Matig en vreemd broedseizoen in 2008 van de Oeverzwaluwen in het Twiske. 4 blz.